تاریک خانه

روایت تاریخ از زبان هنرمندان قابل اعتمادتر است...

محسن سیف

اولین‌بار در میانه‌های دهه ۵۰، به‌خصوص بعد از کارکردانی فیلم سینمایی «ستارخان»، جریان یک موج اعتراضی و اتهام تحریف تاریخ بر سر علی حاتمی باردن گرفت. حاتمی دو مجموعه «هزاردستان» با اقبال بیشتری رویه‌رو شد و در ادامه آثار سینمایی بازرینی مثل «حاجی‌واشنگتن» و «کمال‌الملک» را براساس رویدادهای تاریخی دوران قاجار ساخت. علی حاتمی اعتراض‌های مرتبط به «ستارخان» را که بسیار جدی و پردامنه هم بود، با کمی دل‌آزردگی پاسخ داد و گفت: این تاریخ از زاویه دید و نگاه من است. اعتراض‌ها و انتقادها درباره آثار بعد از انقلاب حاتمی به آن اندازه جدی نبود. همکاران دریافته بودند که شاعرترین فیلم‌ساز تاریخ سینمای ایران هدف خود تاریخ‌نگاری تصویری را دنبال نمی‌کند. آدم‌ها و وقایع تاریخی را با عبور از صافی سلیقه و ادراک خود به قصه‌های تصویری جذاب و شاعرانه بدل می‌کند... به‌خصوص بعد از نمایش مجموعه پرطرفدار «هزاردستان» گروه اکثریتی از آن منتقدان در برابر روح شاعرانه و هنر روایتگری حاتمی تسلیم شدند. حالا تاریخ‌نگاری شاعرانه و جذاب علی حاتمی را باورپذیرتر از وقایع‌نگاری مورخان دست‌به‌مزد می‌دانستند. همین رویکرد و پافشاری هنرمندانه چراغ راه گروه پرشماری از هنرمندان سینما و تلویزیون شد. اعتراض‌ها درباره تحریف تاریخ در سینما و سریال‌های تلویزیونی کاهش یافت. همکان به درک واقع‌بینانه‌تری از روایت تاریخی در آثار نمایشی رسیده بودند. پیش از هر اعتراض و انتقادی باید پاسخ منطقی و قابل‌قبولی برای اصالت و اصلیت روایت مورخان وابسته به حکومت‌ها پیدا می‌کردند... از کجا که اغلب این تاریخ‌های مدون در دوره‌های مختلف، نگاه تحمیلی و سفارشی اربابان حاکمیت نبود؟ قابل‌اعتمادترین روایت‌ها را می‌توانستی از دریچه نگاه و رجوع ظریف شاعران و هنرمندان هر دوره بازخوانی کنی. آیا رودکی، سعدی، حافظ و مولانا انسان‌های قابل‌اعتمادتری در ترسیم تاریخ از زاویه نگاه خود نبودند؟ آیا کارگردان و هنرمندی مثل «حسن فتحی» تصویر دل‌نشین‌تری از وقایع تاریخی معاصر بازسازی نمی‌کند؟ در «معدار صفر درجه»، «شهرزاد» و «شب دهم» روایتگر قابل‌اعتمادتری از این هنرمند می‌توانست بخشی از تاریخ معاصر ایران را به تصویر درآورد.

بلاتو

اصلانی امیدی به ساخت «سعدی» ندارد

شرق: محمدرضا اصلانی، کارگردان مطرح سینمای ایران، می‌گوید درصدد ساخت یک فیلم بلند سینمایی با عنوان «سعدی» است اما چندان به ساخته‌شدن این فیلم امیدوار نیست. محمدرضا اصلانی در حاشیه مراسمی در خانه هنرمندان گفته است: وقتی با مسئولان مختلف درباره ساخت این فیلم صحبت می‌کنم، می‌گویند ساخت این فیلم در اولویت ما نیست. به گفته اگلی اصلانی این فیلم به زندگی و آثار «سعدی» می‌پردازد. محمدرضا اصلانی نویسنده، شاعر، کارگردان و مستندساز ایرانی است. محمدرضا اصلانی متولد سال ۱۳۲۲ در رشت و فارغ‌التحصیل هنر و نقاشی از دانشکده هنرهای تزئینی است. او دوره آموزش فیلم‌سازی را در وزارت فرهنگ و هنر گذرانده است. اصلانی فعالیت حرفه‌ای خود در سینما را از سال ۱۳۴۶ و با ساخت فیلم مستند «جام حسنلو» آغاز می‌کند و سپس آثاری نظیر «بدبده»، «با اجازه»، «جنین کشند حکایت»، «تاری‌خانه»، «فهرست»، «مش‌اسماعیل»، «اپوریحان بیرونی»، «میراث شیشه»، جیغ و دل جهان را جلوی دوربین می‌برد. محمدرضا اصلانی مستندسازی است که در دهه ۴۰ شاعرانگی را به سینمای مستند ایران افزود.

«روایت آن مرد...» در خانه نمایش دا

شرق: نمایش «روایت آن مرد که سیبی و سلامی به حسد سال با خود داشت» از گروه فیلم و تئاتر و ناگهان در خانه نمایش دا اجرا می‌شود. این نمایش از ۱۹ و ۲۰، ۲۱ آذر هرروز دو نوبت از ساعت ۱۸:۴۰ به مدت ۳۵ دقیقه روی صحنه می‌رود. فرهاد سلیمی، کارگردان، مرتضی موذی و حامد احمدی (برخاسته از کارگاه نویسندگی و ناگهان) نویسندگی، کیا شقاقی، بازیگری، روزبه حسینی، سرپرستی، طراحی و درماناورژ، مریم کاظمی، طراحی لباس، سجاد کیانی، طراحی و اجرای موسیقی، مرتضی، حقیقت‌بیان، مدیریت اجرائی گروه، علی افشاری، دستیاری کارگردان، (صبا آزادی، نگاه محمودوند، نگین مکی‌پور، فرزانه ترفنسی، محمد سلیم، مانداتا جباری، معصومه بیکی و حسام حسینی) گروه هماهنگی و اجرا، (رسول نورمحمدزاده، انزا ضیاسعیدی، منا ستایش و مهتا پژوش) گروه عکاسی و رحمان حسینی و احمد صحیحی نیز فضای مجازی نمایش را انجام داده‌اند. این اثر به یاری آرش فلاحت‌پیشه و حمید خوش‌نویس روی صحنه می‌رود. علاقه‌مندان برای دیدن این نمایش می‌توانند به خانه نمایش دا، واقع در میدان فاطمی، ابتدای خیابان شهید کُمنام، خیابان جهان‌مهر، پلاک ۴۶ مراجعه کنند یا با تلفن ۸۸۰۱۶۰۲۴ و ۰۹۳۰۵۸۲۰۴۶۲ تماس بگیرند. سایت توپال هم این نمایش را ارائه می‌کند.

عکس‌ها: روزبه رستمی، شرق

نشستی با کارگردان و بازیگران سریال «شهرزاد»

گناهکاران بی تقصیر هستیم

بهناز شیربانی

حسن فتحی، نخستین تجربه ساخت سریال در شبکه نمایش خانگی را با شهرزاد تجربه کرد. تجربه‌ای که ویژگی‌های مختلف آن، ازجمله روایت قصه در بستر تاریخی و مبتنی که برای مخاطب جذاب است و حضور بازیگرانی که توانسته‌اند در بحث از نقش‌ها را برای مخاطب باورپذیر کنند، از آن اثری قابل‌قبول ساخته است. با حسن فتحی، کارگردان و یکی از نویسندگان این مجموعه و علی نصیریان، مهدی سلطانی و مصطفی زمانی، بازیگران سریال به گفت‌وگو نشستیم.

■ بستر روایت سریال «شهرزاد» در مقطعی از تاریخ ایران روایت می‌شود که به نظر نغمه ثمینی، یکی از نویسندگان سریال، بستری مناسب برای پایه‌ریزی درام مجموعه بود. البته با این دیدگاه که تنها در قسمت‌های ابتدایی به جریانات سیاسی آن دوران اشاره‌ای می‌شود. آیا پرداختن به این مقطع تاریخی خاص به نوعی با نگاه به شرایط سیاسی آن دوران هم بوده است؟

حسن فتحی (کارگردان): معمولا در کارهایم، قصه تعیین‌کنکیف می‌کند. گاه خود قصه با شخصیت‌ها، در کوش سازنده یا نویسنده زمزمه می‌کند در چه دورانی روایت شود. از نظر من، خود قصه ظرف اجتماعی و تاریخی خودش را تعیین می‌کند.

■ پس علاقه‌ای خاص به این مقطع از تاریخ، از جانب شما نبوده است.

حسن فتحی: درواقع درحال‌حاضر بیشترین علاقه من به همین مقطع تاریخی است که در آن زندگی می‌کنم. دورانی که در آن نفس می‌کشم. دوستان و خانواده و اطرافیانم در کنارم هستند؛ بنابراین چرا به جای علاقه به این دوره، باید به دوران دیگری علاقه‌مند باشم که سیری شده است؟ هر چند معتقدم باید مراقب بود تا ترکش‌هایی که در آن دوران به جان آدم‌های آن زمان افتاد، دوباره به جان آدم‌های این روزگار نیفتد. اساسا کارکرد هنر و ادبیات هم همین است که با یادآوری به مردم، آنها را از افتادن به ورطه برخی جاله‌وجوه‌های تاریخی برحذر دارد. در سریال «شهرزاد» به‌هیچ‌وجه قصد نبش‌قبر یا واقعه‌نگاری تاریخی نداشتیم. کتاب‌ها و مستندهای تاریخی به بهترین شکل ممکن این وظیفه را انجام داده و می‌دهند. در سریال شهرزاد ما به کلان رویدادهای سیاسی آن دوران کاری نداریم. در واقع تأثیرات این واقعه اجتماعی را می‌بینیم که مستقیم یا غیرمستقیم در زندگی شخصیت‌های «داستان» تأثیر داشته است. نمی‌شود انتخاب اخلاقی انسان‌ها را بی‌اعتنا به موقعیت‌های اجتماعی فرهنگی یا اخلاقی ارزیابی کرد. اینها ازجمله مواردی بود که در سکارن فیلم‌نامه در ذهن من و خانم ثمینی بود و در ادامه با دوستان بازیگر هم در میان گذاشته شد.

■ آقای نصیریان، جایی از شما خواندم که به این مقطع تاریخی اشراف بیشتری دارید. روایت قصه‌ای در این بستر زمانی جقدر برای شما به عنوان بازیگر جذاب بود؟

علی نصیریان (بازیگر): البته من در جریان فلاشبک سال ۳۲ بسیار جوان بودم و تناترکار می‌کردم. در واقع من به عمق ماجرای ۲۸ مرداد در آن زمان واقف نبودم. درباره سریال «شهرزاد» همان‌طور که آقای اصلا اتفاقات سیاسی آن زمان نیست که اگر بود، باید جور دیگری به آن نگاه می‌شد. تنها بستر زمانی این قصه در آن مقطع روایت می‌شود و ارتباطاتی، ازجمله ارتباط بزرگ آقا با حکومت یا ارتباط فرهاد با روزنامه، یادآور ۲۸ مرداد سال ۳۲ است.

مهسا سلطانی (بازیگر): درواقع این سریال نشان می‌دهد آشفتگی‌های سیاسی می‌تواند بر روی بخش‌های دیگر، مثل فرهنگ یا خانواده یا اجتماع تاثیرگذار باشد و در این سریال این تأثیرات را می‌بینیم.

■ آقای زمانی در ابتدا تا چه حد فیلم‌نامه «شهرزاد» برای شما جذاب بود؟

مصطفی زمانی (بازیگر): من روی آن دوره تاریخی مطالعه زیادی نداشتم؛ فقط چند کتاب که آقای فتحی برای مطالعه به من پیشنهاد داد که درباره ده‌های ادبی آن دوران بود. فیلم‌نامه برای من مسیر را مشخص می‌کرد و بسیار جذاب بود. از ابتدا روی نشخوص شخصیت‌ها تمرکز کردم. به علاوه اینکه راهنمایی‌های آقای فتحی برای پرداخت بهتر این شخصیت به کمکم می‌آمد.

■ آقای فتحی حرفه همکاری شما و خانم ثمینی برای نگارش فیلم‌نامه جطور آغاز شد. هر چند می‌دانم سال‌ها از عمر آشنایی شما می‌گذرد، با همه اینها تحقیق و پژوهش سریال شهرزاد و بعد نگارش، از چه زمانی شکل گرفت؟

فتحی: در این ۱۰-۱۵ سال هر بار فرد همکاری مشترکی با من داشته باشیم به دلایلی این اتفاق نمی‌افتاد. حتی در همکاری‌های پیشین یک فیلم‌نامه سینمایی نوشته شد و یک سریال تلویزیونی که کاملا آن را تهیه به دلایلی امکان ساختش فراهم نشد. روزی که نخستین سکانس «شهرزاد» را گرفتیم خانم ثمینی خارج از کشور بود و به او پیغام دادم که کوش‌شبه‌تان‌کن. بلاخره دل‌مان خانم ثمینی را به این اتفاق افتاد. خوشبختانه در این سال‌ها با نویسندگان خوبی، ازجمله علیرضا نادری، علیرضا کاظمی و... کار کردم و احساس کردم با خانم ثمینی درباره برخی موضوعات سمت‌وسوی مشترکی داریم و به نیست فیلم‌نامه «شهرزاد» را با هم بنویسیم. خانم ثمینی در تئاتر و نمایش‌نامه‌های نیز رویکرد و سمت‌گیری تاریخی دارد و از این نظر سلیقه ما به هم نزدیک است و نتیجه آن شد کاری که درحال‌حاضر می‌بینید.

■ آقای نصیریان شخصیت «بزرگ آقا» ازجمله نقش‌هایی است که بسیار به آن توجه شده است. به رنگ‌آمیزی این شخصیت با بازی شما بسیار دقیق پرداخته شده است و حتی می‌توان قائل‌بودن به اخلاقیات را در شخصیت او دید. در ابتدا طراحی خاصی از این نقش در ذهن داشتید؟

نصیریان: در ابتدا سه قسمت از مجموعه برای خواندن به من داده شد. این سه قسمت برای من بسیار جذاب بود آن‌قدر که احساس کردم کار خوبی خواهد شد و دراین‌باره شک نداشتم. شخصیت «بزرگ‌آقا» هم برای من جذابیت‌های خاص خودش را داشت. منتها من نگاه دیگری به این شخصیت داشتم و وقتی آن را با آقای فتحی در میان گذاشتم، متوجه شدم نگاه من سـاختار دیگری در قصه طلب می‌کند که نمی‌شد این ساختار را برهم زد. درنتیجه من قانع شدم دقیقا همان چیزی را که نوشته شده است اجرا کنم. همان‌طور که بارها اشاره کردم، متن و کارگردان دو فاکتور مهم برای من به عنوان بازیگر است که لطف در سریال «شهرزاد» هم متن برایم جذاب بود و هم اعتماد کافی به آقای فتحی داشتم. «بزرگ‌آقا» برای من شـخصیت جذابی است. با اینکه از ابتدا او را با نگاهـی فرنگی‌مآب می‌بینیم و مثل پدرخوانده او نگاه می‌شـد، اما اساسـا چون من در بازی مدل ندارم و حتی دوسـت ندارم راش‌هایم را در هنگام فیلم‌برداری ببینم، خلاقیتم را چاشنی کارم می‌کنم

مصطفی زمانی

شـد مثل اینکه در قسـمت‌های ابتدایی مدام تاکید می‌کرد نجیب باش. نجابتی که آقـای فتحی از آن صحبت می‌کرد، این بود که فرهاد برای خواسـته‌هایش می‌جنگـد، اما جایی که قرار اسـت اخـلاق را زیر پا بگذارد، عقب می‌کشد. این همان نجابتی اسـت که شخصیت فرهاد را متمایز می‌کند و آقای فتحی به دنبال آن بود.

■ به جز نظرتان به آقای فتحی برای شـخصیت فرهاد داشـت، ابده‌هایی از جانب شما هم در نقش وجود دارد؟

زمانی: پیچیدگی‌های شـخصیت فرهاد که در فیلم‌نامه لحاظ شده بـود، برای من به عنـوان بازیگر کافی بود. حتمـا صحبت‌هایی با آقای فتحی داشـتم. اما تمام خصوصیات اخلاقی را که باید برای این نقش لحاظ می‌شـد، آقای فتحی و تمامی نقش در قرفتند و من با اعتماد به آقای فتحی کار را شـروع کردم. بدون تعارف اسـاسا هر جا که احسـاس کنم نیاز به کمک دارم سعی می‌کنم بشنوم. طبعا وقتی با آقای فتحی کار می‌کنم باید تمرکز زیادی داشـت. در غیراین‌صورت

حسن فتحی: من یک‌بار بعد از پخش سریال شب دهم این حرف را زدم و متأسفم که بعد از ۱۴ سال از مجبور به تکرار این موضوع هستم که متأسفانه در جامعه‌ای زندگی می‌کنیم که با وجود داشتن این تاریخ باشکوه، نه‌تنها باید باب شکست‌ها تاوان بدهیم حتی گاه باب موفقیت‌ها هم باید تاوان بیشتری داد

در برداخت درسـت شـخصیت و هم ارتباط با کارکردان دچار مشکل می‌شوید.

■ آقـای فتحی بحث رنگ‌آمیزی شـخصیت‌ها در فیلم‌نامه نکته مهمی اسـت که فکر می‌کنم بهتر اسـت بیشـتر به آن پرداخته شود. بحث‌ها هم کارم از بازیگرانی که در سـریال «شـهرزاد» حضور دارند پیش از این با شـما همکاری کرده‌اند مثل آقای نصیریان در سریال «میوه ممنوعه»، آقای سـلطانی در سـریال «در مسـیر زاینده‌رود» و آقای زمانی در فیلم «کیفر» در شـماریل دیگری ظاهر شـده‌اند که اتفاقا در ذهن بیننده هم به نقش‌ها بیشـتر ثبت شـده‌اند و این‌بار در «شـهرزاد» وجه دیگری از هنر بازیگـری را ارائه دادند.

مصطفی زمانی

■ آقای فتحی، آقای سـلطانی نکتـه‌ای را مطرح کردند که بحث امنیت مالی پروژه بود و سرمایه‌گذاری که باعث شد در این پروژه با خیال آسـوده‌تری کارکرد. در روزهای پخش سریال شهرزاد که تعابیر متفاوتی از چگونگی سـاخت این فیلم و هزینه‌های عجیب‌وغریب آن می‌شود. واکنش شما به این صحبت‌ها چیسـت؟

فتحی: بله. ایـن موضوع در این هفته‌ها من را دچـار کرده اسـت. خواسـته یا ناخواسـته خبرهایی درباره این کار منتشـر شده اسـت که بودجه این کار به روایتی ۱۷ میلیارد تومان بوده و به روایتی ۳۰ میلیارد تومان و از این دسـت ارقام. بنده آخرین نظر را از سعید ملکان که مجری طرح این کار اسـت، پرسـیدم و گفت دقیقا ۱۲ میلیـارد و ۷۰۰ میلیون تومان کل رقم بودجه این کار بوده اسـت. این را از این جهت می‌گویم که این تصور پیش نیاید که سـریال شهرزاد این بازیگران را دعوت کرد و آنها هم رقم‌های خیلی بالایی گرفتند و چون رقم‌های بالایی گرفتند، کارشـان را خوب انجام داده‌اند. واقعا این‌طور نیسـت. خوشـبختانه تهیه‌کننده این سریال حسن نیت داشت و آدم اهل فرهنگی اسـت و این امکان را فراهم کرد که ایده هشت‌سـاله من اجرائی شود و باید از این بابت از آنها تشکر کرد. اما از طرف دیگر این‌طور نبوده که بودجه خیلی بالایی برای این سـریال هزینه شـده باشـد. ما هم یک جاهایی سعی کردیـم صرفه‌جویی کنیم و گاهی به کار سـرعت دادیم تا از هزینه‌ها را کم کنیم. مثلا سـکانس‌هایی که در فرم معقول باید سـه‌روزه تمام می‌شد، سـعی کردیم یک‌روزه فیلم‌برداری کنیم. شاید جالب باشد که بگویم تمام سکانس‌های مربوط به کودتا با تمام آن شلوغی‌ها یک روز و نیم با نهایت دو روز فیلم‌برداری شد.

زمانی: آن سـکانس‌ها را در گرمای مرداداه با لباس‌های زمستانی فیلم‌برداری کردیم.

فتحـی: دقیقا و ایـن نکته را مدام گوشـزد می‌کردیـم که بخش خصوصی سـرمایه‌گذار ایـن کار اسـت و نباید تعلل کـرد. کو اینکه وقتی قرار اسـت برحسـب اخلاقیات و وجدان، کاری انجام داد بخش خصوصی و دولتی فرقی ندارد. شـاید آقای نصیریان به خاطر داشـته باشند که این تلاش برای میوه ممنوعه هم اتفاق افتاد که در تلویزیون تولید شد و طرف سه‌ماهونیم این سـریال ۳۰ قسمتی را تصویربرداری کردیم و واقعا شـب و روز نداشتیم. این تعهد اخلاقی از نظر من باعث می‌شود که افرادی که در شبکه نمایش خانگی سرمایه‌گذاری کرده‌اند، از این کارشـان پشـیمان نشـوند. کیفیت کار ما در سـرنوشـت شغلی همکارانمان هم تاثیرگذار اسـت. خوشـحالم که این روزها می‌شنوم بعد از پخش سـریال شـهرزاد تعداد درخواست تولید سریال در شبکه خانگی بیشـتر شده اسـت. این یعنی گسـترش و رونق بازار کار در شبکه نمایش خانگی و خوشـحالیم که علاوه بر رضایت مردم از این سریال، بازار شبکه نمایش خانگی نیز رونق گرفته اسـت.

نصیریان: البته متأسفانه سمپاشـی‌هایی هم در برخی شبکه‌های بیرون از کشور دیده می‌شـود و شنیده که برخی ادعا می‌کنند ساخت این سـریال با کمک دولت بوده و نمی‌دانم دقیقا هدف از این حرف‌ها چیسـت؟

فتحی: من یک‌بار بعد از پخش سـریال شب دهم این حرف را زدم و متأسـفم که بعد از ۱۴ سـال باز مجبور به تکرار این موضوع هسـتم که متأسـفانه در جامعـه‌ای زندگی می‌کنیم که با وجود داشـتن این تاریخ باشـکوه، نه‌تنها باید باب شـکست‌ها تـاوان بدهیم، حتی گاه باب موفقیت‌ها هم باید تاوان بیشـتری داد. ما بـه عنوان یک گروه که احسـاس می‌کنیم کار خوبی سـاخته‌ایم، به جای کیفیت خوشحال باشـیم. باید خودمان را آماده مواجهه با حاشـیه‌هایی کنیم که برای یک کار موفق درسـت می‌شـود. پس ما هنرمندان چه زمانی قرار اسـت آرامش را از دسـت می‌دهیم. وقتی به کسی اعتماد می‌کنی، طبعا بـا آرامش کارت را انجـام می‌دهی و سـعی می‌کنی به کارت متعهد باشی. من به معنی واقعی از حضور در سریال «شهرزاد» لذت می‌بردم. هر روز صبح از اینکه به قصد رفتن سـر صحنه بود می‌شـوم، خوشحال بودم. وقتی در مجموعه‌های مثل «شهرزاد» حضور داری که کارکردان آقای فتحی اسـت و اسـتاد نصیریان، آقای سلطانی، شهاب حسینی، ترانه علیدوسـتی کنارت بازی می‌کنند، به احترام گذاشتن به این کروه وادار می‌شوید.

عنوان نصیریان: متن و کارکردان دو فاکتور مهم برای من به عنوان بازیگر است که طبعا در سریال «شهرزاد» هم متن برایم جذاب بود. «بزرگ‌آقا» برای من شخصیت جذابی است. اینکه از ابتدا او را با نگاهی فرنگی‌مآب می‌بینیم. اما اساسا چون من در بازی مدل ندارم و حتی دوست ندارم راش‌هایم را در هنگام فیلم‌برداری ببینم. خلاقیتم را چاشنی کارم می‌کنم

نصیریان: نکته‌ای که آقای زمانی به آن اشـاره کردند، نکته مهمی در بازیگری اسـت یعنی شـما در عین اینکه رنج، رحمت و عزیزیتی برای کار دارید، از کار لذت ببرید. به اصطلاح خسـود داشـته باشی و از این شـور نیفتید. این در کار ما خیلی مهم است. خاطرم هسـت سال‌ها پیش با فرهاد آییش کار تئاتری اجرا می‌دادیم. نمایش که تمام شـد، فرهاد به من گفت: «از همکاری با من خوشـت آمد؟» و من حقیقتا از همیاری‌شـون و لذت بردم. بازیگر نخسـتین کسـی اسـت که متوجه می‌شود سر جایش هست یا نه. نخستین کسی است که اگر لذت برد و احسـاس کرد که سـر جایش اسـت یا مردم ارتباط برقرار می‌کند. مردم هم این اسـت که شـاید برخی با کفتن این شایعات قصد دارند بکویند که ما مردم می‌بینیم. عملکرد ما را مشخص می‌کند.

■ آقای فتحی، آقای سـلطانی تکته‌ای را مطرح کردند که بحث امنیت مالی پروژه بود و سرمایه‌گذاری که باعث شد در این پروژه با خیال آسـوده‌تری کارکرد. در روزهای پخش سریال شهرزاد که تعابیر متفاوتی از چگونگی سـاخت این فیلم و هزینه‌های عجیب‌وغریب آن می‌شود. واکنش شما به این صحبت‌ها چیسـت؟

فتحی: بله. ایـن موضوع در این هفته‌ها من را دچـار کرده اسـت. خواسـته یا ناخواسـته خبرهایی درباره این کار منتشـر شده اسـت که بودجه این کار به روایتی ۱۷ میلیارد تومان بوده و به روایتی ۳۰ میلیارد تومان و از این دسـت ارقام. بنده آخرین نظر را از سعید ملکان که مجری طرح این کار اسـت، پرسـیدم و گفت دقیقا ۱۲ میلیـارد و ۷۰۰ میلیون تومان کل رقم بودجه این کار بوده اسـت. این را از این جهت می‌گویم که این تصور پیش نیاید که سـریال شهرزاد این بازیگران را دعوت کرد و آنها هم رقم‌های خیلی بالایی گرفتند و چون رقم‌های بالایی گرفتند، کارشـان را خوب انجام داده‌اند. واقعا این‌طور نیسـت. خوشـبختانه تهیه‌کننده این سریال حسن نیت داشت و آدم اهل فرهنگی اسـت و این امکان را فراهم کرد که ایده هشت‌سـاله من اجرائی شود و باید از این بابت از آنها تشکر کرد. اما از طرف دیگر این‌طور نبوده که بودجه خیلی بالایی برای این سـریال هزینه شـده باشـد. ما هم یک جاهایی سعی کردیـم صرفه‌جویی کنیم و گاهی به کار سـرعت دادیم تا از هزینه‌ها را کم کنیم. مثلا سـکانس‌هایی که در فرم معقول باید سـه‌روزه تمام می‌شد، سـعی کردیم یک‌روزه فیلم‌برداری کنیم. شاید جالب باشد که بگویم تمام سکانس‌های مربوط به کودتا با تمام آن شلوغی‌ها یک روز و نیم با نهایت دو روز فیلم‌برداری شد.

زمانی: آن سـکانس‌ها را در گرمای مرداداه با لباس‌های زمستانی فیلم‌برداری کردیم.

فتحـی: دقیقا و ایـن نکته را مدام گوشـزد می‌کردیـم که بخش خصوصی سـرمایه‌گذار ایـن کار اسـت و نباید تعلل کـرد. کو اینکه وقتی قرار اسـت برحسـب اخلاقیات و وجدان، کاری انجام داد بخش خصوصی و دولتی فرقی ندارد. شـاید آقای نصیریان به خاطر داشـته باشند که این تلاش برای میوه ممنوعه هم اتفاق افتاد که در تلویزیون تولید شد و طرف سه‌ماهونیم این سـریال ۳۰ قسمتی را تصویربرداری کردیم و واقعا شـب و روز نداشتیم. این تعهد اخلاقی از نظر من باعث می‌شود که افرادی که در شبکه نمایش خانگی سرمایه‌گذاری کرده‌اند، از این کارشـان پشـیمان نشـوند. کیفیت کار ما در سرنوشـت شغلی همکارانمان هم تاثیرگذار اسـت. خوشـحالم که این روزها می‌شنوم بعد از پخش سـریال شـهرزاد تعداد درخواست تولید سریال در شبکه خانگی بیشـتر شده اسـت. این یعنی گسـترش و رونق بازار کار در شبکه نمایش خانگی و خوشـحالیم که علاوه بر رضایت مردم از این سریال، بازار شبکه نمایش خانگی نیز رونق گرفته اسـت.

نصیریان: البته متأسفانه سمپاشـی‌هایی هم در برخی شبکه‌های بیرون از کشور دیده می‌شـود و شنیده که برخی ادعا می‌کنند ساخت این سـریال با کمک دولت بوده و نمی‌دانم دقیقا هدف از این حرف‌ها چیسـت؟

فتحی: من یک‌بار بعد از پخش سـریال شب دهم این حرف را زدم و متأسـفم که بعد از ۱۴ سـال باز مجبور به تکرار این موضوع هسـتم که متأسـفانه در جامعـه‌ای زندگی می‌کنیم که با وجود داشـتن این تاریخ باشـکوه، نه‌تنها باید باب شـکست‌ها تـاوان بدهیم، حتی گاه باب موفقیت‌ها هم باید تاوان بیشـتری داد. ما بـه عنوان یک گروه که احسـاس می‌کنیم کار خوبی سـاخته‌ایم، به جای کیفیت خوشحال باشـیم. باید خودمان را آماده مواجهه با حاشـیه‌هایی کنیم که برای یک کار موفق درسـت می‌شـود. پس ما هنرمندان چه زمانی قرار اسـت آرامش را از دسـت می‌دهیم. وقتی به کسی اعتماد می‌کنی، طبعا بـا آرامش کارت را انجـام می‌دهی و سـعی می‌کنی به کارت متعهد باشی. من به معنی واقعی از حضور در سریال «شهرزاد» لذت می‌بردم. هر روز صبح از اینکه به قصد رفتن سـر صحنه بود می‌شـوم، خوشحال بودم. وقتی در مجموعه‌های مثل «شهرزاد» حضور داری که کارکردان آقای فتحی اسـت و اسـتاد نصیریان، آقای سلطانی، شهاب حسینی، ترانه علیدوسـتی کنارت بازی می‌کنند، به احترام گذاشتن به این کروه وادار می‌شوید.

نصیریان (وسط)، حسن‌پاکدل (چپ)

نصیریان (وسط)، حسن‌پاکدل (چپ)

مهدی سلطانی

تماشاخانه

چند سطری درباره نمایش «در بارانداز»، کارگاه آهنین‌جان

«پربازی می‌کنند کبوتران جان‌داده در بارانداز»

حسین پاکدل

تقریبا کمتر کسی هست که فیلم «در بارانداز» را ندیده یا حداقل درباره‌اش چیزی نشـنیده باشـد. جان‌مایه داسـتان فیلم محصول تأثیرات روانی، اجتماعی و سیاسی رکود فراگیر اقتصادی اوایل قرن بیسـتم اسـت. «الیا کازان»، کارگردان شهیر سینما، بر مبنای فیلم‌نامه درخشـان «بادشونیترک» و بازی فراموش‌نشـدنی «مارلون براندو» بـه نقش تری مالـون و بازیگران توانـای آن روزگار، این قصه را در قدوقامت یک شـاهکار ابدی بر پرده سـینما جاودانـه کرد؛ آن‌هم درسـت در سال‌های پس از جنگ جهانی دوم که بازرکود اقتصادی فراگیر شـده بود. میانه دهـه ۶۰ قرن قبل فیلم در ۱۰ رشته کاندیدای اسکار شد و هشت تندیس اسکار را به خود اختصاص داد؛ از جمله اولین اسکار برای اسـطوره بازیگری، مارلون براندو. از آن تاریخ این فیلم در اغلب دانشـکده‌های معتبر سـینمایی و در تمام رشته‌های مرتبط با سـینما و کلا هنر نمایش، جزء آثار کلاسـیک و شاخص و بخشی از مواد درسی اسـت. قصه در بارانداز ظاهر سـاده- و به قول قدما، جان اشـتاین بکی-ولی جوهـرای عمیق و تراژیک از جنس ادبیـات معترض غیرشـعاری دارد. تری، یک بوکسـور سـرخورده سـابق، بنا بر شـرایط و تشـویق برادرش چارلی که مطیع و مزدور مورد ونوق‌جانی، رئیس اتحادیه کارگران بندرگاه نیویورک اسـت، به خدمت این تشکیلات آرام‌آرام مافیایی‌شده درمی‌آید. جمع کارگران در ایام به دسـت‌آوردن یک زتون کار روزانه یعنی تداوم حیاتی موقت یا تحقیر دائمی بود. ایندا یکی از کارگران معترض با ترفندی به قتل می‌رسـد و پس از آن سـلسـله‌اتفاقات که تلفیقی از عشق و خشـونت، خیانت و فداکاری، بزدلی و شهامت است، تری مالون را بـه قهرمانی بدقلق و عاصی بدل می‌کند که در بطن فرازونشـیبی پرهزینه ولی واقعی، سرنوشـت بارانداز و اتحادیه کارگران و در کل نیویورک را متحول می‌کند. جنّان ظرافت‌های انسـانی و عاطفی در دل داسـتان وجود دارد که هربار دیدن فیلم دریچه‌های تازه‌ای به روی مخاطب می‌گشاید. شـاید بر حسب ظاهر زمان و مکان وقوع داستان، هشت دهه قبل در شهر هزارتوی نیویورک است. ولی برای

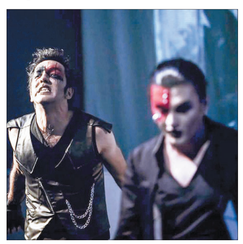

همیشه و همه‌جا امکان تعمیم‌پذیری دارد. اکنون دیگر مثل هزاران اثر نمایشـی جاودانه، این داسـتان هم متعلق به بشریت در کسـوه خاک و همه انسان‌هاست. حالا امیرکاوه آهنین‌جان، هنرمند جدی، سـخت‌کوش و باسـابقه تئاتر، روایتی دیگر از این تراژدی جهانی را نوشـته و به شـکلی دیرز، جدّاب و بدیع با هنرهای هنرجویانش پس از نزدیک به یک‌سـال‌ودنی تمرین خیزفرسـا، به صحنه جان داده است. او برمبنای درام «در بارانداز»، جهانی دوطبقه را ترسیم کرده اسـت؛ جهانی آرمانی بر سطح با زنگ صلح و آرامش و رفاه و در زیر جهان فقر و فلاکت و وحشـت که تنها راه آماده حیات، گرگ، کفتار و راوانـدسـت و دریدن و مکیدن شـیره همنوع اسـت. به تعبیری آدم‌های مدرن سـرگردانی که تحت سـیطره جانی، رئیس قدرتمند و حامی و نماینده قدرت مدرن و مصرف که حتی فرصت و موقعیت دمدمون پول ندارد و به آرادهاش امر افراد ناهمراه را می‌دزد، نوعی استحاله و بردگی نو که اگر آرمان‌شـهری در بالا بر صحنه نمایش است، ماحصل مناسبات کثیف شهری در قعرفرات. دیگر انسانیت رنگ باخته تا امپراتوری سود و سرمایه سوار بر امواج خوف و خفت، بقایش تضمین شـود. امیرکاوه با طراحی دوبل نقش‌ها، در تماشـاگران را مشـرف بر حادثه قرار می‌دهد و حد و شهر را زیر یکاه و تاپوس می‌گذارد. ذهن ما بازسـازی و بازنمایی می‌کند. در کارش دقیق است. حرکت و صحنـه و کلامی اعتلایی ندارد. بی‌مقدمـه و پرهیز از مطول‌گویی پرانـدازاً؛ اما با سه سرانج خاص قصه می‌برد. به‌خود می‌آیم می‌بینیم قلبمان در تپش اسـت و نگران. سرنوشـت شکننده تری مالون- که در اثر امیرکاوه شـده اسـت روکا- هسـتیم و عشقی که او را از سقوط قطعی و منجلاب به بلندا بالا می‌کشـد. ما هم حمراه روکا نگران می‌شویم بر سر برادرش چارلی- اینجا یوکا- چه می‌آید.

اثر امیرکاوه اجرائی نفس‌گیر بی‌وقفه، دقیق و در اغلب مواقع پرتاب‌وتپش اسـت. لحظـه‌ای درنگ ندارد. با کمترین امکانات، با خلیه‌جایی‌های حساب‌شـده، طراحـی و اجرای کریـم کاربردی و لباس‌های مناسـب، موسـیقی و افکت‌های دراماتیک، فضاسـازی می‌کنـد؛ ازجمله صحنـه‌های زیبای گورسـتان، بارانداز، کلیسـا، محرّوبه‌های ناامن شـهری. مقر سرخ‌پوسـتان و ق